

Decada muzicii românești

1-10 Noiembrie 2010

Despina Petecel Theodoru

Inițiativa UCMR de a organiza o *Decadă a muzicii românești* în perioada 1-10 Noiembrie 2010 – atât la București, cât și la Bacău, Botoșani, Brașov, Cluj, Craiova, Galați, Iași, Târgu Mureș, Timișoara –, pentru a marca împlinirea a nouă decenii de la fondarea Societății Compozitorilor Români, tutelată de spiritul polarizant al lui George Enescu a avut o dublă semnificație:

1. de a pune în valoare devenirea și *organicitatea* gândirii muzicale autohtone, de la începutul secolului al XX-lea până în zilele noastre

2. de a releva măiestria și abilitatea creatorilor noștri în însușirea și utilizarea canoanelor clasice universale, dar și nota de originalitate a demersului componistic prin impregnarea lui cu stilemele specifice melosului românesc.

Ambele semnificații au putut fi detectate datorită inspiratei idei de a alcătui programele celor 14 concerte și recitaluri alternând lucrări ale înaintașilor muzicii românești – George Enescu, Mihail Andricu, Paul Constantinescu, Stan Golestan, Theodor Rogalski, Constantin Silvestri – cu cele ale generațiilor moderne și contemporane, de la Pascal Bentoiu, Tudor Ciortea, Dumitru Capoianu, Theodor Grigoriu, Ștefan Niculescu, Aurel Stroe, Anatol Vieru, la Adrian Iorgulescu, Violeta Dinescu, Octavian Nemescu, Irina Odăgescu, Ulpuiu Vlad, Irinel Anghel, Doina Rotaru, Carmen Cârneli,

Dan Dediu, Sorin Lerescu etc. și la mai tinerii Cătălin Crețu, Diana Gheorghiu, Darie Nemeș Botta, Mihai Murariu, Diana Rotaru, Ana Szilagy etc.etc. În felul acesta, filiațiile dintre Enescu și succesorii săi – pe de o parte – și, pe de altă parte, dintre unele tendințe europene în vigoare – ca de pildă impresionsimul și expresionismul – și reflectarea lor în partiturile compozitorilor noștri, fie aluziv, fie prin citate, colaje sau prin simpla reiterare a atmosferei respective au fost și mai evidente, confirmând perfecta lor racordare și compatibilitate cu tehnicile și „atitudinile” estetice occidentale.

Recitalul de lieduri – ce a inaugurat *Decada* –, susținut în Aula Palatului Cantacuzino chiar pe 1 noiembrie, de către cuplul Bianca și Remus Manoleanu, a fost elocvent în sensul afirmațiilor de mai sus. Stilul inconfundabil al lui Mihail Jora – care și-ar fi găsit locul cel mai potrivit în această ambianță – influențat puternic de stilului expresionist de *sprachgesang* a planat asupra liedurilor pe versuri de Marin Sorescu, George Topârceanu, Tudor Arghezi, Alexandru Miran, semnate de Tudor Ciortea, Dumitru Capoianu, Aurel Stroe, Pascal Bentoiu.

Caracterul de *vorbire cântată* al liedurilor anterioare a translat în registrul vocal declamatoriu, *quasi* teatral, cu nuanțe tragice, din secvența intitulată *După nouă ceasuri* din ciclul *Pietà* de Mihaela Vosgianian, pe versuri de Varujan Vosgianian, în liedurile concepute cu talent și imaginație de către Darie Nemeș Botta, pe versurile lui Eugenio Montale și Attilio Bertolucci, ca și în ciclul *Les vagues à l'âme*, pe versuri de Tristan Tzara de Ede Terényi, unde dramatismul s-a împletit cu unduire cantabile și rafinate coloristice tipice manierei componistice a autorului. Liedurile pe versuri

de Lucian Blaga, Mariana Dumitrescu, Mihai Eminescu aparținând lui Mihai Murariu, Nicolae Coman și Theodor Grigoriu au completat cromatica paletei componistice a seriei cu elemente modal-românești inserate cu mare sensibilitate și forță expresivă în țesătura lor sonoră.

Recitalul susținut de către violonistul Florin Croitoru și pianistul Viniciu Moroianu în 2 noiembrie - ziua în care fusese semnat, cu 90 de ani în urmă, chiar în incinta Conservatorului de Muzică și Artă Dramatică - azi Universitatea Națională de Muzică - actul de înființare a Societății Compozitorilor Români a fost intersectat de două partituri din adolescența lui George Enescu - *Appassionato pentru pian* și *Balada pentru vioară și pian* -, de evocările consistente ale compozitorilor Dan Dediu, Pascal Bentoiu, Adrian Iorgulescu și muzicologului Octavian Lazăr Cosma - ultimii trei, președinți post-decembriști ai UCMR, Adrian Iorgulescu aflându-se pentru a doua oară la conducerea Uniunii -, fiecare punctând importanța și rosturile unui astfel de „organism” în viața breslei muzicale, dar și vicisitudinile la care a fost supusă în anii totalitarismului - și de un Documentar legat de istoricul Societății, realizat cu profesionalism și dăruire de către Ioana Drăgulinescu.

Memoria peliculei a readus în prim-plan figuri ale câtorva dintre fondatorii și membrii Societății - Enescu și Jora -, dar și pe ale câtorva dintre succesori, care au rememorat personalitatea lui George Enescu, precum și clipe din viața breslei nou constituite în 1929 într-un forum oficial: Aurel Stroe, Ștefan Niculescu, Costin Cazaban, Corneliu Dan Georgescu, Myriam Marbé etc. Partiturile enesciene, cu evidentă tentă romantică, impecabil redate de către cei doi artiști au

imprimat întregii seri o încărcătură emoțională particulară, demnă de importanța evenimentului, iradiind ulterior asupra tuturor celorlalte manifestări din cadrul *Decadei muzicii românești*.

Începând cu ziua de 3 noiembrie, gama stilistică s-a diversificat sau, mai bine-zis, lucrările incluse în programe au evidențiat multitudinea modalităților de abordare și tratare a elementelor modal-românești, printre care *timbrul* unor instrumente ca oboiul, flautul, clarinetul, fagotul, amintind de fluiere sau tulpice - în piesele de Ulpui Vlad, Mihail Andricu, Ștefan Niculescu, Cornel Țăranu, Octavian Nemesu, Viorel Munteanu, Doina Rotaru, Liviu Dănceanu, Dan Dediu, din programul ansamblului „Archaeus” condus de Liviu Dănceanu -, sau motive doinite și de joc popular,

mai discret ori mai explicit încorporate în materia sonoră, plămădită în egală măsură după principii contrapunctice, ca de pildă în *Divertismentul pentru orchestră de coarde* de Adrian Iorgulescu, interpretat cu suplețe, cizelare și elocvență de Orchestra de cameră Radio, dirijată de Radu Popa în 3 noiembrie, în studioul „Mihail Jora” – o lucrare excelent construită, de o varietate ritmico-expresivă captivantă, încât, ascultându-o, mă gândeam că ar fi imperios necesar ca viața noastră muzicală să recupereze cât mai curând vocația de compozitor a lui Adrian Iorgulescu!

Divertismentul a fost urmat de *Concertele în Do major BWV 1060 și 1061* de J. S. Bach - soliști pianiștii Dana Borșan și Toma Popovici – și de *Suita din muzica de scenă Visul unei nopți de vară* de Felix Mendelssohn-Bartholdy. Tot în categoria modalităților de tratare a motivelor modal-românești aș înscrie și *Tripticul simfonic*, destinat muzicii de balet de către Adrian Pop, lucrare ce a deschis concertul Orchestrei simfonice a Filarmonicii „George Enescu” dirijată de Adrian Morar, în seara zilei de 4 noiembrie. În același context au mai putut fi auzite *Concertul nr. 1 pentru pian și orchestră* de Chopin, solist Viniciu Moroianu și *suita „Carnavalul”* de Schumann în orchestrația lui Theodor Rogalski.

În concertul corului „Acoustic” condus cu mult har și pasiune de către Daniel Jinga, ca și în concertul Orchestrei „Philharmonia” dirijată de Nicolae Iliescu, ambele desfășurate pe parcursul zilei de 5 noiembrie în Aula Palatului Cantacuzino și la sediul Centrului Național de Artă „Tinerimea Română”, modalismul românesc a fuzionat cu repere ale polifoniei europene, dar și cu tenta onirică provenită din muzica lui George Enescu, în opus-uri de Cristian Alexandru Petrescu, Adrian Iorgulescu, Dan Buciu, Petru Stoianov – pentru

concertul coral - și George Enescu, Stan Golestan, Constantin Silvestri, Irina Odăgescu, Doru Popovici - pentru concertul Philharmoniei.

Recitalul cameral din 6 noiembrie - sala Studio a Ateneului Român -, ai cărui protagoniști au fost excelentul flautist Nicolae Maxim și admirabilii săi discipoli Alin Apetroaiei și Ciprian Patriche, secondați de violistul Ștefan Gheorghiu și pianista Liliana Iacobescu ne-a familiarizat cu predilecția compozitorilor Liviu Comes, Violeta Dinescu, Dan Dediu, Carmen Petra Basacopol, Ana Szilagy pentru zona stilului impresionist și, deopotrivă, pentru cel baroc și chiar renașcentist (în piesa Anei Szilagy). A fost o seară de maximă noblețe și autenticitate creator/recreatoare.

Nici muzica electronică nu alipsit din evantaiul genurilor și formelor înmănunchate judicios și cu grijă în *Decada muzicii românești*. Concertul din 7 noiembrie, găzduit de Aula Palatului Cantacuzino a echivalat cu o veritabilă explozie de fantezie, spirit ludic, dar și de profunzimi ideatice neliniștitoare, potențând, în acte de maximă extrovertire expresivă condiția dintotdeauna duală - tragic/sublimă - a ființei. Voi insista de aceea asupra fiecărei partituri. Piesa *Un hău zăbavă* de Nicolae Teodoreanu a avut ca subtext „o călătorie în interioritatea sufletească și biologică a omului”, cu „sunete obținute din observații clinice de laborator ale ritmurilor cardiac-respiratorii.” Muzica se desfășoară într-un *crescendo* zguduitor de intensități sonore, ce trec de la suflul respirator imperceptibil, la mișcări din ce în ce mai accelerate și pulsații multiple, eterogene ale inimii, producând convulsii din ce în ce mai dramatice ale corpului, dar care sfârșesc într-o acalmie... cantabilă, cu sunete cristaline sugerând, poate, iluminarea și pacea

interioare, ce survin odată cu expiația clipei finale de viață.

Procesată într-un studio electronic din Lüneburg, muzica prezentată de Cătălin Crețu sub titlul *Lüneburg Étude* secondează aproape milimetric meandrele fluxului și refluxului acvatic care acoperă și descoperă periodic, metamorfozând-o, Abația Mont Saint-Michel din imaginile video, de-construindu-le și re-construindu-le *tridimensional* aș spune - din pământ, cer și apă - aidoma celor 20 de imagini ale Catedralei din Rouen pictate de Claude Monet ca tot atâtea *variațiuni* de lumină și consistență materială.

Consecventă cu sine, Maia Ciobanu a lansat, prin intermediul mediului electronic, un prim... *Manifest elitist* - „reacție împotriva unei stări de fapt: campania anti-elitistă dusă de mass-media” - dublat de un excepțional mixaj de imagini în care pietrișul, frunzele moarte, copacii, un cap de băiat cu ochii larg deschiși, cuvintele gândite și plămădite de către regretatul fiul autoarei, poetul Tudor Mihai Cazan, facsimile ale câtorva partituri românești și universale, desene stranii, formate din linii drepte sau punctate, repetitive senlănțuie generând structuri sincretice, polisemantice, sugerând că superioritatea spiritului nu constă în aroganță, emfază, ostentație, ci mai degrabă în simplitatea adesea umilă, nesofisticată, dar cu atât mai puternică și mai convingătoare, mai penetrantă. Maia Ciobanu experimentează - ca în multe dintre creațiile sale - trăiri divergente, contradictorii, folosind integral arsenalul instrumentelor unei orchestre, trecând de la lamento-uri sfâșietoare, la transfigurări paradisiace și sfârșind prin a decreta ferm că „elita este o stare de spirit.”

Am regăsit sincretismul din piesa Maiei Ciobanu și în *Ecstasis 256/N* de Nicolae Brânduș. Conglomerate sonore compacte înaintează repetitiv spre *climax*-uri tensionate, se rarefiază la fel de brusc și revin, după acumulări de noi elemente – vocale, cromatice, modale, bizantine, europene și extra-europene – ordonate în supraetajări sinestezice comparabile cu alcătuirile acordice concepute de Skriabin sau cu ceea ce Busoni numea „muzică peste muzică”.^{*} Sonoritatea de orgă, de extracție regeriană este cea care deschide și închide... „extazul” cu numărul 256 surprins pe axa N (ordului!), accentuând și consolidând complexitatea semantică a construcției sonore. Întregul program a confirmat o teorie a lui Hugues Dufourt referitoare la muzica produsă cu ajutorul ordinatorului, care nu ar reprezenta doar „o semantică fără subiect”[†], ci ea ar „produce o emoție intelectuală” tocmai pentru că atât „intelectul cât și percepția ascultă de aceleași reguli fundamentale”[‡] și că „muzica pe ordinator dezvăluie conform căror «calculare secrete» se organizează scopul conștiinței.”[§]

Concertul trio-ului „Aperto” (Dan Avramovici – clarinet, Ladislau Csendes – vioară și violă, Dolores Chelaru – pian), mereu la cel mai înalt nivel în privința concepției și redării oricărui text muzical, chiar și după

^{*} Pentru detalii a se consulta volumul *La musique depuis 1945* de Hugues Dufourt et Joël-Marie Constantin Arvinte, Mircea Neagu, Dan Buciu, Mihail Jora, Richard Oschanitzky, Paul Constantinescu, Marțian Negrea, Alexandru Pașcanu, Felicia Donceanu, Vasile Spătăreanu, Sabin Păutza; Fauquet, Mardaga, 1996, p. 184.

[†] *Idem, ibidem*, p. 211 și urm.

[‡] *Ibidem*, p. 214.

[§] *Ibidem*, p. 217.

20 de ani de activitate – ocazie cu care au lansat și CD-ul intitulat *Aperto-20* – ne-a captivat, în după-amiaza zilei de 8 noiembrie, în Aula Palatului Cantacuzino, prin seriozitate, precizie, muzicalitate, interpretând partituri de Diana Gheorghiu, Carmen Cârnelci, Diana Rotaru, Sorin Lerescu, George Balint.

Din *Decada muzicii românești* nu a lipsit nici concertul Big Band-ului Radio dirijat de Ionel Tudor, pe parcursul căruia s-au perindat piese ale „clasicilor” jazz-ului românesc – de altfel, titlul generic al concertului a fost *Jazz pe românește* -, de la Vasile Veselovschi, Aurel Giroveanu, Edmond Deda, Vasile Vasilache jr., Laurențiu Profeta, Ion Cristinoiu, Temistocle Popa, la Horia Moculescu, Zsolt Kerestely, Marius Țeicu, Marcel Dragomir, Ionel Tudor etc. etc., dar și câteva prime audiții de Marius Popp, Adrian Enescu, Mircea Tiberian, George Natsis.

Printre interpreți Luminița Anghel, Monica Anghel, Corina Chiriac, Gabriel Cotabiță, Marcel Pavel, Angela Similea, Mirabela Dauer etc.

Un moment la fel de electrizant ca acela prilejuit de concertul de muzică electronică a fost cel din penultima zi a *Decadei*, oferit de corul „Preludiu”, condus de Voicu Enăchescu în sala „George Enescu” a Universității Naționale de Muzică, care a fost animată de cel mai numeros public de până atunci. Lucrări devenite „șlagăre”, de George Enescu, Ștefan Popescu, Constantin Arvinte, Mircea Neagu, Dan Buciu, Mihail Jora, Richard Oschanitzky, Paul Constantinescu, Marțian Negrea, Alexandru Pașcanu, Felicia Donceanu, Vasile Spătăreanu, Sabin Păutza au pus în valoare, nu doar o serie de bijuterii corale, dar și exemplaritatea interpretării acestora.

A fost singura seară în care interpreții au fost solicitați insistent să biseze: *Flăcări și roți* de Corneliu Cezar și un cântec ritmat, amuzant, pe versuri populare. Modalism, eterofonie, motive bizantine, tehnici contrapunctice și ritmuri influențate de metrica bine marcată, obsesivă, tipică manierei de a scrie a lui Carl Orff (în piesa lui Sabin Păutza, *Gloria*), toate s-au regăsit în programul coralei „Preludiu” subliniind odată în plus varietatea, dinamica și bogăția coloristic-expresivă a prtiturilor destinate unui gen fundamental din istoria muzicii noastre.

Din cauza unei nedorite lipse de coordonare organizatorică, am ratat concertul de muzică românească alcătuit din *Temă cu variațiuni* de Anatol Vieru – soliști tenorul Vladimir Popescu-Deveselu, basul Pompei Hărășteanu, pianistele Livia Teodorescu-Ciocânea și Lena Vieru –, lieduri de Livia Teodorescu-Ciocânea, Tiberiu Brediceanu, Anatol Vieru, Mihail Jora, *Partita pentru clarinet solo după George Enescu* – compozitor și solist Aurelian Octav Popa – și *Sonata pentru clarinet solo* de Tiberiu Olah dedicată aceluiași inegalabil muzician Aurelian Octav Popa.

Concertul de închidere a *Decadei muzicii românești* a avut loc în studioul „Mihail Jora” al Radiodifuziunii Române. Orchestra de cameră Radio a beneficiat de bagheta atât de experimentată și expresivă a dirijorului Horia Andreescu, iar programul a reunit o primă audție creată de Irinel Anghel – *Sacred* – și două opus-uri mozartiene: *Simfonia concertantă pentru vioară, violă și orchestră, KV 364* – soliști Cristina Anghelescu și Marius Nichiteanu – și *Simfonia nr. 35 în Re major, „Haffner”, KV 385*.

Deși aparent incompatibile, cele trei lucrări au avut totuși un punct comun: *puritatea* intrinsecă, dar și

pledoaria pentru puritate, într-un secol ce tinde să devină tot mai artificial și în care individul riscă să-și piardă atû-urile condiției lui umane. Irinel Anghel ne-a oferit o splendidă combinație între limbajul tradițional, atributele teatrului instrumental, colaj, spectacol, puse în act de o imaginație inepuizabilă, nonconformistă, deschisă celor mai năstrușnice idei și conexiuni - așa cum ne-a obișnuit deja, în special în ultima ediție a Săptămânii Internaționale a Muzicii Noi -, adeptă a artei fără frontiere, în afara oricărui stil, tocmai pentru că le cuprinde pe toate - de la modelul preclasic, la Mozart și la cântecul inspirat de Epitaful prințesei Elisabeth Bibesco, *My soul has gained the freedom of the Night*, într-o explozie de simplitate și firesc.

Dispusă să evadeze din „închisoarea vieții” – vă mai amintiți de titlul generic al ediției din vara lui 2010 a SIMN? – pentru a afirma cu toată ființa „I am alive”, Irinel Anghel, costumată în Înger alb, pe scena studioului „Mihail Jora” a părut să agreeze ideea lui Zimmermann că „timpul se curbează și formează o sferă”*, referindu-se la propria lui tehnică de compoziție: „Pornind de la această imagine sferică a timpului mi-am dezvoltat tehnica de compoziție ce poartă memoria nenumăratelor pliuri ale realității muzicale... Ar trebui să avem curajul de a recunoaște că, în fața autenticității muzicale, *stilul este un anacronism...*”†.

La rândul ei, Irinel Anghel își descrie lucrarea în termeni similari: „Piesa propune o experiență circulară și ascensională în același timp. Fiecare muzician trece prin pașii celorlalți, într-o călătorie ce culminează cu apariția vocii... [...]. Abia în momentul apariției solistei”, interpreții și, desigur, publicul, vor realiza că muzica pe care o cântă sau o ascultă „poate fi un imn funebru sau un imn al bucuriei, se poate plasa în întuneric sau în lumină, în funcție de abordarea ei de către solistă” (compozitoarea însăși – n. mea, D.P). Irinel Anghel a ales lumina, transcendența, bucuria de a zbura, liber, în spațiul muzicii sferelor, dincolo de mode, stil sau tipare, respectând însă cu strictețe *regulile* jocului! În orice caz, *Sacred* ne-a redat speranța că sensibilitatea umană nu s-a atrofiat complet!

Mozaicul acesta de genuri, forme, stiluri, limbaje și tehnici componistice aparținând exclusiv creatorilor

* Cf. Bernd Alois Zimmermann, *apud* Hugues Dufourt et Joël-Marie Fauquet, *op. cit.*, p. 186.

† *Idem.*

români din cele mai diferite generații a avut, pe lângă un scop aniversar, rolul de a reîmprospăta conștiințele auditorilor – din păcate, mult mai puțin numeroși decât s-ar fi convenit într-o asemenea ocazie – în privința autenticității, forței și originalității muzicii românești.

Privită în ansamblu, *Decada muzicii românești* a fost un succes, ce merită și trebuie să fie reiterat într-un ritm mai susținut, independent de anumite date calendaristice! Căci, parafrazându-l pe George Enescu, pentru a iubi și înțelege muzica românească din toate timpurile trebuie mai întâi s-o cunoști!